

mens Alexandrinus supplicationem quamdam sacerdotum Ægypti describens (Strom. lib. 6) sacerdotem inducit picipis in capite ornatum, librum eum regulâ in manu tenentem, adjecto etiam ad scribendum atramento, et junco ad characteres formandos. Apud Græcos et Turcas nostrâ etiam ætate non penne quidem, sed arundines ad scribendum obtinent; quemadmodum apud Romanos olim in usu fuisse sciunt. *nque manus charta, nodosaque venit arundo.*

(Persius.)

Quoniam instrumento scriberentur volumina, nusquam in Scripturâ apparet; frequens verò de stylis pro tabellis, de quibus nos supra egimus, mentio. Porrò styli et tabellæ in vaginâ recondite, lateri appense deferebantur; vaginam Hebræi *Keset*, Græci *Graphiarium* appellabant.

Volumina ista uno tantum latere scribi consueverant, quemadmodum et critici omnes conveniunt, et apud Ezechielem satis indicatur 2, 9, qui volumen scriptum intus et foris, tanquam singulare describit: *Ecce manus missa ad me, in quâ erat involutus liber, et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus et foris.* Quam verò exhiberent figuram prisorum volumina, Zacharias ferè depingit: Oblatum est, ait, mihi per visum (Zach. 5, 1, 2) volumen 20 cubitis longum, 10 latum. Non tamen omnia ejusdem amplitudinis volumina fuisse credimus, sed planè suam extitisse oportere inter codicem istum, et vulgares proportionem. Ex cortice, sive papyro Ægyptiâ om-

nia hæc constitisse faciliè crediderim. Sunt qui morem scribendi in pellibus ex illo Psalmi deprehendisse sibi visi sunt: *Extendens cælum sicut pellem* (Psal. 103, 5); nempe extendens cælum, velut volumen pellium; sed hebræa vox apertè sonat tentorium, vel pellem tentorii conficiendis. In Tobia (Tob. 7, 16) et Esdrâ (4 Esdræ 15, 2), vox *chara* occurrit, quæ papyrum Ægyptiam designat. Sed cum in Græco Tobie nihil nisi vox *Biblion* pateat, quæ ex eo libro de figurâ atque materiâ codicis laudantur testimonia incertissima sunt. Sub Machabæis volumina obtinuisse (1 Machab. 5, 48) phrasim illa satis indicat: *Et exanderunt libros legis.* Eundem morem Judæi olim J. C. ætate, et hodiè usque in Synagoga servant, ingentibus voluminibus scriptam legem et Prophetas custodientes. Hæc aperitissimè Luc. 4, 17, 20: *Traditus est ei (Jesu) liber Isaiæ Prophetæ, et revoluti librum, etc., et cum plicuisset librum, reddidit ministro.* Quæ sanè verba volumina ferè depingunt; quemadmodum et illa Apocal. 6, 14: *Cælum recessit sicut liber involutus.* De atramento et chartâ mentio occurrit 2 Jo. v. 45, et apud S. Paulum (2 Timoth. 4, 15), volumina ex papyro Ægyptiâ, et ex membranis distinguuntur egregiè: *Affer tecum et libros, maxime autem membranas.* Quamquam unicus iste textus est, in quo membranae aperitissimè exprimuntur. Tabellarum etiam usus non obscure se prodit in tabellâ quam Zacharias, pater S. Joannis Baptiste, ad scribendum pueri nomen postularit (Luc. 1, 63).

DE LINGUA PRIMITIVA ET LINGUARUM CONFUSIONE Dissertatio.

In varias dissitasque linguas discretos mortales homines profani scriptores animadvertentes, veram ejus rei originem scrutaturi, varia excogitarunt systemata. Autumârunt nonnulli, sub ipsum mundi exordium, aureum regnum tenente Saturno, non omnes homines tantum, sed et bruta etiam, pisces, aves uno eodemque sermone tanquam vernaculo usos (Plato in Politic. Philo de Conf. ling. p. 520). Additit in fabulis, felicitatem suam minime intelligentes homines, missâ ad Saturnum legatione, immunem à letho vitam postulasse, minis æquum reputantes, privilegium illud, quod ultrò serpenti collatum fuerat, ut scilicet singulis annis ætatem suam vetera spolia exuens innovaret, hominibus invideri. Minis æquis auribus rem accipiens Saturnus, non postulata tantum negavit, sed penam infixit, ad idiomatis communione privatos illos volens; quod in hominum linguâ dissidium mutuo se invicem separare illos coegit.

Qui fortuito casu, sive lumentis terrâ solis calore

foetâ productum hominem autumârunt, in eâ fuerunt persuasione (Diodor. Sicul. l. 1, p. 5 seu 80), terram ubique, quâ latè patet terrarum orbis, homines effudisse, nullâ usos certâ linguarum vel signorum methodo, ut latentes cogitationes suas aliis significarent; quæ tamen omnia temporis successu invenerint homines, ne mutâ inter se consuetudine privarentur, varia inducentes vel idiomata vel signa, prout casus, ingenium, usus in singulis tulit (Horat. Satyr. l. 1, satyr. 5, v. 99, 400):

*Cum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum et turpe pecus, glande atque cubilia propter
Unguibus et pugnis... pugnant...
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominatque invenire...*

Ab ipso rerum exordio certa indita rebus ipsis nomina putare, stultitiæ damnat Lucretius (1):

(1) Lucret. l. 5. vers. 1040. Vide et Vitruv. l. 2 de Architectur. c. 1. Primos homines sine sermone

... Putare aliquem tum nomina distribuisse

*Rebus, et inde homines didicisse vocabula prima,
Desipere est...*

Addit idem Lucretius:

*At varios linguis sonitus natura subegit
Mittere, et utilitas expressit nomina rerum.*

Variâ hæc systemata expressit ignorantia, quâ de verâ hominis origine tenebantur pagani; neque enim sive homines ex uno quodam prodiisse (Gen. 1, 26, Act. 17, 26), sive primum illum hominum parentem, quâ erat à Deo præditus sapientiâ singulis animantibus peculiarîa nomina assignasse (Gen. 2, 19), norant. Quâ primus ille hominum parens utebatur, lingua ad filios transmissa, pura putaque sine alterius admixtione ad diluvium usque servata est; vel saltem veluti acceptam à primo homine depositum sanctè custodivit iustorum genus Seth, Enos, Enoc, Lamech, Noe. Cum autem Noe, velut alter Adamus, novos incolas mundo daret, eandem pariter, quam prior ille Adam, linguam in filios transfudit, et longè latèque cum illis propagavit. Factum inde, ut post seculum circiter à diluvio (A. M. 1757), cum auctos plus nimio homines uno idemque locus non ferret, posceretque divisionem, sermo unus esset omnibus (Gen. 11, 1, 2): *Erat terra labii unius et sermorum eorumdem.*

Fatemur quidem, postremum hoc Scripturæ testimonium: *Erat terra labii unius et sermorum eorumdem*, variè apud varios exponi; sunt enim qui de consiliorum inter homines assensu exponant (1), ut communibus suffragiis decretam terris novæque item urbis ædificationem seorsum omnes probarent. Hanc ipsam interpretationem secutus videtur Philo, quam ad allegoriam omnia detorquet de Confus. ling. p. 522). Illic sanè phrasim, *labii unius*, cui altera respondet, *sermorum eorumdem*, summum plurimorum consensum exprimit aliquando, ut in illo Jos. 9, 2: *Congregati sunt (reges Chananeæ) pariter uno animo, eisdemque sententiâ* Hebræus: *Eodem ore*, Septuaginta: *Simul omnes.*

S. Philastrus Brixianensis episcopus (hæres. 56) hæresis notâ inurit sententiam illorum, qui ante Babelicam turrim unum tantum vernaculum in mundo sermone obtinuisse defenderent. Idem autem fuisse tunc hominibus, quod et Angelis, privilegium censet, ut singuli omnes callerent linguas. Sed cum, addit, tanti doni largitori Deo minis æqua, factâ ab illo secessione, rependerent, eoque perduellionis spiritu turrim ædificandam aggredierentur, actutum linguarum oblivione muletati sunt: *Obfivione immissâ à Domino, vix discere prevalent, non omnes, nec multas, sed vix paucas linguas.* Vulgò tamen Patres et interpretes, quâ Judæi, quâ Christiani, de unico in mundo vernaculo articulatî usu dicit in cavernis terre ferarum instar habitasse, ac crebris mibus, spiritû vocali et voce rudi animi sensus designasse; ac sic demum ex eâdem voce de eadem re sepius repetitâ vocem articulatam, vocabula significativa ac sermonum usum ortum esse.

(1) Joan. Cleric. in Gen. 11, 1. Theologorum quorundam Hollandiæ Epistolæ dogm. Epist. 19.

culo sermone dictum illud Mosaicum interpretantur. Nec sanè aliter obvis pronusque sensus insinuat. Lectoris sui animum ad excipiendam linguarum confusionem præparaturus Moyses, illud antea animadvertendum duxit, nimirum uno ad id usque ore omnes locutos; et cum his verbis æquivocum aliquid subesse intelligeret, mentem suam apertioribus aliis prodeus subdit: *Et sermorum eorumdem.* Ad sententiam S. Philastrii quod attinet, illi sanè de singularitate suâ præjudicatum est, quippe quæ refragatores habet reliquos omnes Patres, contrariâ planè ratione textum Mosaicum interpretantes. Quâ verò ratione linguarum ista confusio induceretur, nec satis assequimur, nec satis inter auctores convenit. Prodigio divino factum aliquid putant, ut maxime hominum portiones phantasiâ simul et memoriâ penitis inversæ, notum antea sermone in novum aliam transmutarent. Hanc rerum inversionem Angelorum ministerio inductam alii tuerentur.

Non promptam aliquam subitamque linguarum inversionem agnoscit S. Gregorius Nyssenus (Orat. 12 cont. Eunom. p. 535, 554); sed illud tantummodò Scripturæ verbis insinuari opinatur, homines scilicet tandiù uno sermone vinculo coaluisse inter se, quandiù uno omnes in loco subisterent; cum deinde in varia abeuntis loca inter se dissociarentur, simul et vinculum sermonis abrupterunt, suum singuli idioma secuti, ut neque communionem habere sermonum sibi invicem possent. Porrò nihil in eâ sermorum discretionis sibi Deus peculiare reservavit, sed omnia nature perficienda reliquit, singulis hominibus facultate permisâ, ut quæcumque mallet voce, diversa planè ab eâ cui illuc usque assueverant, intimos animi conceptus significarent.

D. Clericus (1), qui non linguarum, sed consiliorum concordiam in textu illo Mosaico agnoscit, in divisione pariter et confusione dissidium animorum, non sermonis pariter invehit. Factum inde autumat, ut factâ inter homines sedium et locorum discretionem, et idiomatum quoque discrimen naturâ ipsâ insinuante induceretur. Tandem Simonius (2) linguarum ad turrim Babelicam confusionem non aliâ ratione ad Deum auctorem referri posse autumat, quam quod ipse Providentiæ suæ consilio disposuerit, ut homines per varia mundi loca dispergendi vario pariter assuescerent sermoni; quod naturæ legibus apprime consonum est, ut quisque quomodo maxime voluerit, intimos animi sensus exprimat. Est igitur Deus sermonum discretionis auctor eâ tantum ratione, quod ratione utendi facultatem hominibus indidit, unde variarum in mundo linguarum discrepantia.

Porrò tria ista systemata, in unum fermè conveniunt, ut omnem prodigiâ à Scripturâ insinuatâ rationem evitent, rem maxime naturalem et simplicem mysticâ quædam et figuratâ locutione à Moysè descri-

(1) In Gen. 11, et Epist. 19 Theologorum quorundam Hollandiæ. Sententiæ Gallicæ.

(2) Hist. Critic. V. T. lib. 1, cap. 14, 55, et Respons. ad Theolog. Holland. cap. 20.

ptam insuauit (Gen. 11, 6, 7). Ait enim Moyses: *Descendit Dominus, ut videret civitatem et turrim, quam edificabant filii Adam. et dixit: Ecce unus est populus, et unum latium omnibus, cooperantque hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec ens opere compleant. Venite igitur, descendamus, et confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui. Atque ita divisit eos Dominus ex illo loco in universas terras, et cessaverunt edificare civitatem.*

Tanto hoc verborum apparatu exponeretur tantummodo, Deum permissa inter homines dissonantia id commississe, ut discretis inter se locis et sedibus, alii ab aliis segregarentur; quæ locorum separatio sermonum discrimen invehit. Semel hæc admissa Scripturarum exponendarum ratione, sit scilicet evitandorum prodigiorum gratia in nova abire systemata singuli permittantur, et ea systemata, quæ historicum et litteralem sensum, apertissimum licet, corrumpant et evertant, quid erit amplius in sacris Libris assertum? Prodigia, expressa licet et clara, cum rebus maxime simplicibus et ad naturæ leges confundentur. Ita fiet, ut nimiam in prodigia credulitatem et populorum in eâ re licentiam referantur, quidquid validum est et maxime ad hominum captum in religione asseverandum tollatur. Est igitur cor litteralem sensum obivum pronuntiare hoc in loco sequamur; neque enim ab eo recedere ulla cogit necessitas, statuendumque cum Patribus et interpretibus omnibus, unam distinguedarum linguarum causam in Deum referri, qui ultionis illius genere animadvertendum duxit in primos temerarii illius opere auctores aggressoresque.

Pro familiarum numero linguarum pariter discrimen invecum fuisse, una ferme obtinuit apud veteres sententia (Lact., Epiph., Eus., Clem., Alex., Hier., Aug., Philastr., Arnob., Beda, alii passim. Vide Natal. Alex. Histor. V. T. t. 1). Principes autem familiarum 70 censebantur, ex quibus totidem linguarum genera invecita. Sed unde septuaginta familiarum tantummodo principes? Ex Deuteronomio 32, 8, inquit: *Quando dividebat Altissimus gentes, quando separabat filios Adam; constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel.* Porro filii Israel in Ægyptum cum Jacobo descendentes, 70 enumerantur (Gen. 46, 27): *Omnes animæ domus Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta.* Alii 70 linguas per filiorum Nœ censum referunt; Moysen enim auctore, Japhet genuit 14 filios, Cham 50, Sem 26, omnes simul 70. Huic hominum numero duos addunt 70 Interpretes, videlicet in genealogia Japhet, *Elisam*, et in genealogia Cham *Cainanum*. Eporus alique apud S. Clementem Alexandrinum Strom. lib. 1, ad 75 linguas recensent; ad 120 S. Pacianus Barchinonensis Epist. contra Novatian.

Sed inania omnia; quando enim locum Deuteronomii ad Babeliacam dispersionem referendum constaret, quod incertum est maxime; nonne duodecim tantum familia recensenda essent, quod totidem haberet Israel filios? Credimus autem numerum istum familiarum minorem habitum fuisse ab assertoribus hujus

sententia, quam ut tantum opus in se susciperet; quare prorogandum censuerit. Ægypto autem potuisse pro numero Israelitarum ex Ægypto egredientium totidem pariter homines in turris constructionem impendere, nempe ad 600000. Sed plus nimio aucta edificantium turba videbatur. Sed quânam conjectura deducendum esset, septuaginta tantummodo principes familiarum, quo tempore imminabat dispersio, in mundo fuisse? *Elisa* et *Cainanus*, quod in septuaginta tantum legantur, nihil facessunt negotii assertoribus Hebræi et Vulgate. Qui verò statuant nec Arphaxad, nec Sale, nec Heber consocios fuisse nefarii moliminis, sicut et poemâ in perdoctes inflicta immunes, illis certe linguarum numerus minor est quam septuaginta. Jectam filius Heber, et tredecim ejus liberi nondum facile nati erant, cum lingue dispescerentur; en novum in septuaginta linguas discrimen. Ad hæc, quæ poterant ratione septuaginta linguarum genera apud homines distingui tempore Nemrodi, et Noemi ætate inclinante? Hodie pariter cum mundi nullus locus suo careat habitatore, vix totidem recenserentur, nisi una in varias divideretur, et nulla eogene necessitate non jam idiomata distingueretur, sed dialecti.

Sed modo ad vernaculum illum et communem hominum sermonem regrediemur. Narrat Herodotus l. 2, c. 2, Psammethicum Ægypti regem indagatum quænam inter mortales homines primi in mundo apparuissent, singulare illud consilium intrisse. Reputabat igitur vir solertissimus, siquidem fieri potuisset, uti in cognitionem veniret primæ omnium lingue; evixit prout asseruntur se, qui primi fuerant in orbe homines; quare duos recensatos infantes alienos commisit pastori, mandatis orato, ut alterum ab altero seorsum haberet, nunquam cerasum illis loqueretur, et ab hominum consorcio teneret secretos; exploraturus inde quo tandem sermone conceptus illi suos promerent. Cum igitur loqui præ ætate valeret, pueri ingeminabant identidem *beccos*; quod anknavertens pastor regi nuntiavit, qui vocem illam cujus esset sermonis vocabulum investigans, deprehendit tandem, apud Phrygas panem *beccos* appellari. Ex quo rectâ ille consecutione intulit, vernaculum populi illius sermonem primigenium fuisse à naturâ datum hominibus, eamque gentem omnium esse vetustissimam.

Hunc regem non Psammethicum, sed Boechorim appellat, lapsu quodam memoriæ, uti credimus, Constantinus Manasse in Brev. Histor. 11. Quod autem hic maxime animadvertendum, illud ducimus, regem hunc primorum mundi hominum in cognitionem veritatum non rectam viam tenuisse. Quæ enim est sermone duorum illorum infantum deducitur conjectura, fallere potest maxime. Falsa enim rex constituit. reputans naturalem quamdam esse hominum linguam, unde cetera derivarentur, veluti unius ejusdemque idiomatis dialecti; ponens insuper terram alios et alios homines in variis mundi locis effudisse; quod Ægyptiorum fuisse systema Diodoro Siculo auctore discimus. Referunt enim homines universi genus sum à Deo, qui Adamum et Evam condidit, illos primos

loquendi, ratiocinandi, imponendi rebus nomina auctores; omnium enim illi sapientissimi, expeditam habebant ratiocinandi et loquendi, utpote perfectæ jam ætatis homines producti, facultatem. Non nisi per errorem qui opinaretur, datam fuisse hominibus certam sermonis rationem, quemadmodum sus habent à naturâ indita bruta quælibet signa, veluti clamores, sibilos et cantus. Neque id etiam statuendum, tanquam omnibus æquè brutis peculiare sint à naturâ date voces. Avis recens exclusa, et longè ab avibus sui generis innutrita, eorum potissimum sonos imitabitur, quos stridentes fortè vel canentes instrumentisque ludentes audierit. Sunt etiam qui humanam vocem imitentur. Ita pariter et cum infantibus longè ab hominum consorcio innutritis continget, ut sonos exprimat brutorum, qui fortè tenellis auribus insonuerint.

Sæquesterati ipsi Psammethici infantes balantes oves vel fortè capellas audierunt; balatus illos exprimebant, clamantes illi pariter *beccos* vel tantum *bee*; os enim græca est terminatio ab Herodoto addita. Si alterius cujusque voces auribus illorum insonuissent, imitatione retulissent actutum. Fortè etiam casu vocem illam pronuntiarunt, quomodo immeditatas quandoque voces, nihil in nostro quidem sermone sonantes, edimus interdum, varios mentis conceptus significaturi; contingit autem quandoque, ut quæ nullam habent in nostro quidem idiomate significationem voces, aliquos non inanes referant in Hebræo, Arabico, Græco, Germanico. Quid ergo? An rectâ inde consecutione inferretur, indicia esse illa primigeniæ et naturalis lingue, quod nihil inopinatio et immeditatis occurrant? Si hæc absorta, absorum est pariter Phrygum linguam primigeniam, sicut et vetustissimos esse in mundo Phrygas inde constitui, quod duo infantes casu *beccos* clamaverint, cui voci Phrygorum sermone sua est significatio.

Quando autem fateremur, naturalem esse aliquam hominis linguam, vitiosa esset semper argumentatio illa: Vernaculus Phrygum sermo naturalis illius lingue voculam retinet; non alia est ergo naturalis hæc lingua quam Phrygum. Porro ex singularibus nihil nisi singulare statuas. Ad hæc, Phrygas Psammethici ætate primitivam illam linguam servasse quis ad sensum demonstrat? Si enim in alium transisset sermonem, tota regis Ægypti ratiocinatio corruit. Si naturalis quedam daretur lingua, nemo hominum illam non calleret, vel saltem nullo negotio, utpote naturæ omnium et genio consonam, disceret. Nemo est autem qui naturâ magistrâ idioma quodpiam edoctus loquatur. Exercitatione linguas discimus et studio, leviori quidem materia, quam unâ veluti cum lacte sugimus; improbo verò ceteras. Suppetunt etiam exempla quedam ab experientia; infantes enim ab hominum commercio nullam quidem vocem, nisi edocti, dare noverunt. Ita narrat Purchas (lib. 1, cap. 9 apud Walton. Prolegom. Bibl. L.), de puero, jussu Melabdin Echehar regis Indostan seu magni Mogoli longè ab hominum consorcio innutrito. Legimus apud Joannem Radvitz (Joan. Radvitz carm. Alc.

Vide Moreri v. Ursin.), an. 1661, inventum apud Polonos in saltu quodam Lithuanicæ geminos novemmes pueros cum ipsis Lithuanicæ errantes. Non facili labore captum ex illis unum coram rege statuerunt; quem baptisimæ initiavit episcopus Ponsanensis, levavit è sacro fonte regina. Puer autem ille bellum alitè imberbat adeo, ut tanquam salvus omnis loquete organis, nec sermonem ullum proferret, nec discere unquam poterit.

Querendum est ergo inter vulgares primigeniam ille Adamo inditus sermo. Sed variæ eâ de re sententiæ. Hebræicam linguam maxima scriptorum pars præfert; alii Syriacam malunt; alii Chaldaicam vel Ethiopicam vel Armenicam; nemo tandem ex Orientalibus vetustatis privilegio in eo quod attinet ad sermonem alteri concedit (vide Simon. Hist. Critic V. T. lib. 1, cap. 14). Goropius Becanus seriò docet Belgicam linguam ipsissimam esse primi hominis vernaculum. Sunt tandem inter viros doctos non rari, qui primam illam linguam interdiscisse penitus arbitrantur; alii vocales quasdam illius remanere censent in Hebræorum ceterorumque Orientalium linguis disseminatam, quarum tamen radices ferè omnes lætuere. Singula modò ad examen revocanda.

S. Gregorius Nyssenus (orat. 12 contra Eunom. pag. 354) omnium, quos noverimus, primus docuit, matricem illam linguam interdiscisse; tenere enim se ait à viris in Scripturarum scientiâ doctissimis, hebraicam linguam non eandem referre antiquitatis indolem, quam alia nonnullæ; Deum autem inter cætera, quibus populum suum donavit, prodigia, illud etiam non exiguum contulisse, ut in ipso egrediendi ex Ægypto articulo novam illis linguam antea ignotam, et singulorum mentibus infusam traderet. Laudat in eam rem illud Ps. 80: *Cum exiret de terrâ Ægypti, linguam, quam non noverat, audivit.* Si enim hæc ad Moysen, ait ille, referantur, non nisi de hebræicâ lingua exponenda sunt, quæ solâ in scribendo usum illius scimus.

Judicis facile opinionem hanc suam de prodigio in exitu populi ex Ægypto dicit S. Gregorius Nyssenus (1); sed Judozorum auctoritas quanti faciendi sit, ignorat nemo. Porro locus ille Psalmi illud tantum insinuat, Josephum, id est, Israelitas ex Ægypto egresses vocem loquentis Domini tunc primum audivisse. Quæ verò è doctorem quorundam virorum animadversione didicisse se tradit S. episcopus, linguam nempe hebræicam nescio quid novi referre, quod nunquam vetustiores lingue spirarent, id maxime repugnat doctissimis nostris criticis et hebraicam linguam maxime callentibus, qui in Hebræorum sermone nihil non vetustum agnoscent; concisus est enim, simplex, exprimens vim habens singularum, fecundus, cum sit plurimum in ceteris Orientalium linguis regnantium vocum fons et origo.

Recentiores illi, qui in S. Doctoris sententiam con-

(1) Theodoret. quest. 61 in Genes. hæc eadem insinuat, laudans pariter in eam rem illud Psalm. 80, ut de S. Gregorio jam attulimus.

cesserunt, altero sibi argumento persuadent primigeniam illam linguam interisse (1). Observant igitur illi, in ipso Moysae totaque Iabellam confusionem praecedenti aetate plura obtinuisse nomina, quorum nulla est in vernaculo Hebraeorum sermone significatio; eorum verò, quorum in hebraeo occurrit radix, illa potuit Moyses per se aptasse, cum scilicet vetera illa nomina in suam linguam verteret; forte enim vir ille sapientissimus novit hebraicas illas etymologias, quas modo in ejus scriptis animadvertimus, addere. Similia notant exempla in variis hebraeis, graecis et latinis auctoribus, pares etymologias et allusiones referentibus. Majora tamen in Hebraeorum sermone, quam in caeteris aliis orientalibus linguis primavae illius vestigia superesse, ultrò quidem concedunt; negant verò ipsisimam esse Adamicam, et omnium, quotquot unquam fuerunt, vetustissimam.

Sed his omnibus duo reponenda, 1ª hebraici sermonis multa nos hodie latere, nec proinde monstrò loco habendum, si radices plures vel ignoremus, vel in decursu totoseculorum intercidisse constet. In lectione sacrorum librorum nunquam non animadvertunt viri docti voces, quarum radices frustra nisi in linguis arabicà, chaldaicà et aegyptià quaererent. Familiares illae erant Hebraeis ut ex ejus gentis scriptoribus intelligimus, sed longè desuetudine antiquae penitus intercederunt. 2ª Non ab re opinamur, primavae linguae radices plures in confusione Babelicà et deinceps intercidisse, uti vernaculo Graecorum et Latinorum sermone, multò sanè recentiori, reipsa accidisse constat, quot enim veteres in illis radices et voces abrogatae et neglectae nominis in vetustis eorum scriptorum operibus servantur? An ergo rectè inde consecutione inferamus, graecum et latinum interisse; vel illis salvis, eodem illo argumento hebraica vel Adamicæ linguae casus probaretur? Theodoretus (quaest. 60, 61, in Gen.), Amira (Georg. Amira Praefat. in Gramm. suam Syriacam), Myricaeus (Praefat. in Gramm. suam Chaldaic.), alique montis Libani Maronitae, primavae linguae honorem Chaldaico, vel Syriaco vindicantes, rem faciunt pictatè quidem in patriam suam, non criticae exactissimae maxime conducenstem. Nomina *Adam*, *Abel*, *Eva*, et alia multa radiceam habent chaldaicam, ideò scilicet, quòd hæc surculus sit hebraica; et quæ nunc exhibetur inter duo hæc idiomata similitudo, major olim et ab initio spectabatur. Quod autem vetustissimum privilegium hebraica supra chaldaicam linguam asserit, illud est non contentendum, quòd illa concisa sit præ istà maxime, et simplicior.

Duas hæc sententias conciliatur viri quidam docti auctoritatem, chaldaicum et hebraicum unum esse eundemque sermonem; quare cum Theodoretus syriacè vel chaldaicè vetustatem prætulit, nihil aliud eo nomine insinuatum ab illo voluit, quam veterem hebraicum sermonem, quem cum vernaculo regionis

(1) Vide Grot. ad Genes. 11. 1. et not. ad lib. de Verit. Relig. Christ. num. 13. Huet. Demost. Evangel. propos. 4, cap. 15. Claver. Germanicæ Antiq. pag. 74. Georg. Harri. not. in Sulpit. Sever. lib. 1, pag. 22. Heuric. Kipping. de lingua primava art. 6.

suae confuderit. Revocant in eam sententiam Philonem, asserentem versionem Septuaginta è chaldaico adornatam fuisse; sicut et legem chaldaicis litteris traditam ignotam exteris diù latuisse (Philo de Vita Mosis lib. 1, p. 657, 658, 659); ex quo utique intelligimus, inter chaldaicam hebraicamque linguam nullum fuisse viro huic erudito discrimen. In eam fermè Theodoretus interpretationem concedunt Villalpandus (Apparat. urbis ac templi, tom. 3, p. 572, col. 2.) et P. Thomassinus (Method. ad docendas et discendas linguas lib. 2, cap. 1, art. 11, pag. 159.), quibus visum est, Theodoretum inter assertores vetustatis hebraice linguae recensere.

Quò verò Philoni duas hæc linguas confundenti reponamus nunquam fieri potuisse animadvertimus cum S. Hieronymo in Daniel. c. 1, ut rex Nabuchodonosor tres illos pueros officis aulae chaldaicæ destinatos erudiendos in Chaldaeorum idiomate traderet; siquidem hebraicus cum Chaldaeorum sermone confunderetur. Nec Eliacim loquentem hebraicè ad legatos Ezechiez regis Judæ (4 Reg. 18, 26), Rabscagam obsecrasset, ut chaldaicè potius vel syriacè loqueretur, ne populus, qui fortè in moenibus audiat, dicentis verba auscultaret. Experimento etiam quotidianò discimus, quam vera de se testaretur S. Hieronymus (præfat. in Dan.), nimirum post improbum in litteris hebraicis studium, iterùm esse nobis laborandum, ut chaldaicum addiscamus.

Ad Theodoretum quod attinet, frustra adduceretur in patrocinium illorum quibus hebraicæ linguae vetustas probatur; quo enim in loco de primava illà lingua agit, ille factà chaldaicum inter et hebraicum collationem, primum illum alteri præferit. Non ergo utramque linguam confundit.

Veteres illæ etymologiae, Adamicæ linguae reliquiae, ideò fortè in Chaldaico illo supersunt, quòd vernaculus Chaldaeorum sermo hebraicè esset dialectus, ex quo factum ut in utroque illo eadem pariter radicesprehenderentur. Ad hæc, sunt quidem, fatemur, radices quaedam in chaldaico, frustra in hebraico quaerendae; sunt vicissim et aliæ in hebraico quidem superstites, in chaldaico nihil habentes simile. Ita, v. g., legit hebraeus: *Hæc appellabitur Ischa* (id est, Virago). Chaldaeus autem: *Hæc appellabitur mulier* (letteta) *quia de viro suo sumpta est* (Mibbalaah).

Quod Amira maxime urget argumentum, illud est. Abraham ejusque progenitores chaldaicam rehebant originem; quare chaldaico, antequàm hebraico, tanquam vernaculo utebantur sermone; superat ergo chaldaicum vetustate suà hebraicum. Cui reponimus: 1^a Inter geminas hæc linguas satis olim convenisse; facile proinde utramque callens Abrahamus, cum in Chanaanitidem veniret, loquentes Chananæos, quorum est idem ac hebraeus sermo, percipiebat. 2^a Fac autem Abrahamum chaldaeo, antequàm hebraico, assuevisse. Quid inde? an proinde chaldaicum vetustate potior est hebraeo? Ut iudicium de hac questione feratur, res ipsa in examen revocanda est, et utriusque monumenta expendenda. 3ª Quoniam hebraicus sermo est

tunc à Chaldaeorum vernaculo facilè distingueretur, certò tamen constat, Abrahami familiam hebraico assuevisse, antequàm in Chanaanitidem transmigraret; cujus rei certum exhibent argumentum hebraica nomina ipsius Abrahami, Saræ uxoris ejusdem, sicuti et parentum, fratrum atque nepotum. Cùm Jacob in Mesopotamiam veniens ad Labani avunculi sui aedes divertisset, nullo negotio responsa dabat excipiebatque. Utriusque uxoris illius atque obstetricum, sicut et filiorum nomina hebraicum sonant; nec nisi ex hebraico petuntur allusiones, quas in eorumdem nominum impositione pater sibi proposuerat. Non ergo nisi temerè prorsus inferimus, Abrahamum antea chaldaeo assuevisse quam hebraico. Si Chaldaei et Babylonii originis suæ auctores habuerunt Cham et Chus, quemadmodum facilè sedes Norod filius Chus, imperii sui sedem Babyloniæ constituit; si hæc, inquam, vera sunt, monstri profectò loco non habebitur, si Abraham, et ejus familia gens è Semo referens, purum putumque hebraicum creparet, alterum illum profectò à chaldaico, quo Babylonii utebantur. Eundem hebraicum vernaculum habet Labanus, quemadmodum ex impositis nominibus ab ipso et Jacob monumentis ab utroque in monte Galaad erectis (Genes. 31, 47, 48), satis constat.

Coropius Becanus, cimbrica seu belgicae linguae antiquitatem demonstraturus, rem totam egisse se putat, si etymologia quibusdam ex lingua, agrè ille quidem, hebraicà primorum parentum nomina exponat. Ita, ex. gr., *Adam* deducit ex belgico *hat dan*, agger invidia, veluti si primus ille hominum parens agger esse invidiae oppositus; *Eva* ex *Ew-vath*, id est, vas scecli; erat enim Eva hominum germen et principium. *Abel* ex *hat belg*, odium belli; illatum enim in se à Cain bellum injustum Abel execratus est. Tandem *Cain* ex *cain-ande*, id est, malus finis. Noe ex *nos acht*, qui necessitatem cogitando prævidet. Sed lectorum patientià abutere talia referentes: quid refutantes? Quæ, rogo, lingua antiquitatis sibi privilegium non assereret, si non dissimiles etymologiae valuerint?

Arabes, Armeni, Aegyptii, Sincenses, Aethiopes hæc pro se afferunt. Plura, inquit illi, primorum parentum nomina suam habent respondentem in nostrà lingua significationem; regionem nostram frequentarunt vetustissimi illi Patriarchae; gens etiam nostra cum vetustissimis certat; his profectò omnibus persuademur, vernaculum apud nos sermonem ipsisimum esse Adamicum. Verùm singula hæc singillatim multum planè à demonstratione recedunt; omnia verò simul conveniunt ex his gentibus nulli. Vernaculus Armenorum et Syrorum sermo idem reipsa habendus est cum chaldaeo; chaldaicum verò ex hebraico derivatum constat. Hebraici pariter surculus est arabicus, qui sanè originis suæ similitudinem adhuc refert. Arabum pater fuit Ismael filius Abraham; quare vetustate illi quidem Abrahamum non superant; nec proinde majorem sermonis referre possunt antiquitatem, nisi per Abrahamum ad usque posteros Noe Ba-

belicae turris edificatores ascendunt; tunc autem aequum illis jure cum Israelitis, genus ex Abrahamo per Isaac referentibus. Reipsa tamen potior erit Israelitarum causa, quòd et Patriarcharum series purior apud istos, quam apud Arabes, manserit, et multò sint Israelitis vetustiora ac certiora, quam apud alias quascumque gentes documenta. Moyses eodem sermone loquebatur ac Abraham; Abraham verò eodem ac Thare; hic, uti credimus, eodem ac Sem et Noe. Hebraeis hodiè integrum manet ejusdem linguae Moisaica depositum; eosdem legislatoris libros servant, legunt, et legendo intelligunt. Paria de se prodant Arabes, et reliquæ per orbem nationes.

Aegyptii ac Aethiopes nostræ aetatis negotio multò difficiliore linguae suæ antiquitatem supra cæteras omnes efferunt, carent enim primavae linguae certioribus documentis; vel si quæ suppetunt, intellectu non percipiuntur. Servantur equidem nostrà adhuc ætate in sacra Scripturà graecisque auctoribus veteris Aegyptiorum historiae fragmenta; quibus tamen gentis illius privilegia nihil jvantur. Quæ de Psammetico, experimento duorum segregatorum ab hominum commercio infantium primavae linguam explorante, habet Herodotus, satis probant Aegyptios nihil de linguae suæ vetustate præclare sensisse. Constat etiam Scripturæ testimonio, primum Aegyptiorum aetorem fuisse Mizraim filium Cham; æquè autem certum est Chanaan filium Cham, et fratrem Mizraim hebraicè locutum. Cur ergo non æquè certum erit, Mizraim ejusque filios eodem vel non assimili sermone ab initio usos? Ex hoc auctem intelligimus, Aegyptios, etiam linguam suam ex Adamo repetendam optimis argumentis demonstrare potissent, nihil inde aliud deducturos, quam quòd Hebraeorum vel Phoenicum lingua omnium vetustissima habenda esset.

Unicum ergo questionis hujus punctum in eo constitutum est: 1° An Noe ejusque filii communi cum Adamo sermone uterentur? 2° An eodem Abraham idiomate loqueretur, ac filii Noe, qui Babelicæ turris aedificum aggressi sunt? Duo sunt enim veluti puncta certa, in quibus linguae omnes ad unum coalescerunt; in Adamo nempè et Noe; in exordio scilicet mundi, et in constructione turris Babelicæ. Neque demonstrandum suscipimus, toto illo 1656 annorum intervallo, quod inter creatam Adamum et diluvium interjaacet, nihil in primava illà lingua mutationis accidisse; nullo enim argumento sive ea res probaretur, vel assereretur contrarium. Fatendum est tamen, vix fieri potuisse, ut tanto temporis spatio nihil incommodi sentiret inter varias effusa gentes lingua illa primava; inter gentes, inquam, adeò à se invicem moribus dissitae, ut non commune quidem haberent commercium; certam enim designat Moyses epocham connubiorum inter filios Dei cum filiabus hominum (Genes. 6, 4, 2), nempè filiorum Seth cum filiabus Cain, quasi de re novâ et ad id usque insuetâ.

Uticumque tamen res habeat sese, certum modò constitutum Noe tresque ejus liberos Adamicè sermone locutos, quem integrum sanctumque ejus fami-

lia deinde servavit ad usque dispersionem Babelicam, quo tempore Noe, Sem, Arphaxad, Sale, Heber adhuc agebant in vivis. Noe 150 annis circiter post Babelam vitam adhuc produxit; à ejus obitu biennio vel circiter Abraham natus est (1). Si Babelica linguarum confusio in ultionem suscepti temerè ab hominibus commilli divinitus immisa est, non agrè quidem persunderetur, immo, sicut à criminale, ita etiam à poenà fuisse Noe pariter et Sem.

Cum interim homines in varia orbis loca dispergerantur, Noe, Sem, Arphaxad in Mesopotamià et Chaldaea sedes retinuerunt suas. Thare cum totà familià in Ur Chaldaeæ morabatur (A. M. 2082), quo tempore Deus Abrahamo iudicavit (Gen. 12, 1): *Egredere de terrà tuà, et de cognatione, et de dono patris tui.* Quae dicendi phrasis satis exprimit, sedes habuisse familiam in eà regione fixas.

Ex urbe Ur Abraham in Mesopotamiam ad urbem Haran contendit; inde se contulit in Chanaanitidem, tum in Ægyptum, iterumque in Chanaanitidem, ubi potissimum subsistit. In variis hisce locis vernaculo semper unus sermone, nullo adhibito interprete, videtur. Nec tamen inde eorum intulerim, unum eundemque sermonem ubique eorum locorum regnasse. Constat enim, Chaldaeorum vel Syrorum, sicut etiam Ægyptiorum sermonem alium tunc fuisse ab hebræo; sed ita alium credo, ut non multum ab illo abhorreret; ex quo facile qui unum cœleret, alterum intelligeret. Uno verbo, ita apud me constituo, Mesopotamiam universam, Chaldaeam, Babyloniam, Armeniam, Syriam, Arabiam, Palestinam, Phœniciam et Ægyptum eo vernaculo usas sermone, qui satis ad hebraicum accederet, ut linguarum confusio in his maxime provinciis sentiretur, quae militiam essent ab ipsis dissite. Teneo pariter constitutum, primigeniæ linguae expressiores characteres hebraicam supra ceteras servasse; quod mihi hisce potissimum argumentis persuadetur.

Recta sentientes omnes statuunt congruentia originis, indolis, dobis et proprietatibus nomina singulis quibusque rebus, animantibus et personis imponi oportere. Si contra hodiè nomina absorta, origine et significatione occultà, indita rebus animadvertantur, inde causa repetenda est, quòd non matrice aliqua, sed ex aliis pluribus coalescentem linguam utamur. Cum autem in ipso rerum exordio unicus esset sermo, imposta rebus omnibus nomina sua non destituebantur significatione.

Quò igitur in cognitionem primariæ illius idiomaticae deducemur, sedulo animadvertendum est, quae potissimum lingua radices contineat primorum nominum rebus singulis impositorum, veranque illorum exprimat etymologiam pariter et significationem. Congruunt autem haec omnia cum vernaculo Hebraeorum sermone, et ita congrunt, ut cum alio nunquam. Imposita hominibus, animantibus, arboribus, locis, metallis, hebraica nomina naturam exprimit, dotes, vitia,

(1) Turrim Babelicam componimus cum an. M. 1787. Noe diem clausit an. 2006. Abraham natus est an. 2008.

impositae appellationis occasiones; eequid non? *Adam* est rufus, quòd è subrubrà terrà, in hebraeo *Adama*, deductus fuerit. *Hena*, seu *Cheva*, derivatur ex *Chahai*, vita; *Ischa*, virago, ex *Isch*, vir; *Cain*, possessio, ex *Ganah*, possidere. *Habel* est vanitas; *Seth*, positus, seu replevit; *Seth* enim locum *Abelis* à fratre interfecti occupavit; *Eden*, deliciae: *Henoch* vel *Chanoch*, innovatio, dedicatio, etc. Brutis imposita nomina significationem retulisse suam, sicut et cetera locorum, fluminum, urbium, et provinciarum, summà laboris contentione Bochartus demonstravit.

Statuendum est igitur, sive hebraicum sermonem ipsissimum esse Adamicum, et Noemicum, sive eò deducendi sumus, ut fateamur Moysen genuina singularum nomina ad arbitrium prociidisse, novis hisce sive ex hebraeo sermone deductis in locum veterum et primogeniorum substitutis. Felix planè viri ingenium, qui in eà nominum transmutatione potuit vernaculi sermonis aequè significativa, et non dissimilibus ducta etymologis nomina in locum veterum substituire. Haec agrè quidem, sed tamen utriusque in lucubratione aliqua scribenda, in qua rara tantum nomina transmutanda, tentarentur; sed in spisso quodam opere, quale Pentateuchum agnoscimus, vix fieri posse credimus. Opus etiam fuisset, ceteros post Moysen scriptores eandem cum illo methodum secutos fuisse, quod factum possibile minimè credimus.

Pac tandem Moysen ceterosque sacros Hebraeorum scriptores hanc sibi methodum statuasse; ane poterant eam pariter legem profanis etiam scriptoribus, integris gentibus, atque infestissimis Judaici nominis adversariis imponere, qui scilicet omnes isdem, ac Moyses, nominibus urbium, locorum, hominum, provinciarum, fluminum uterentur? Unde tam concorde sententiarum affinitas et similitudo, nisi à lingua illà primitivà, cujus vestigia in omnibus fermè linguis ac gentibus residua? Nomina Cham, Chanaan, Sidon, Mesor, Mizraim, Aram, Assur, Babel, Jordanis, sive Jaerden, Eden, Ninive, Euphrates, Ararat, Libanus, et alia multa, sacris aequè ac profanis sunt familiaria. Vero igitur propius existimamus, primævum hominum linguam hebraicam fuisse.

Satis jam occupavimus objectionem illam è rarità illis nominibus deductam, quorum nullae sunt in hebraeo radices. Occurrere illa quidem ultrò fatemur; sed privilegio vetustatis, quòd hebraicae linguae asseruimus, nihil officiant. Quis enim monstri loco habuerit, si abolite jam duorum millium annorum desuetudine sermonis voces quaedam interierint, quarum tamen veluti depositum affines quaedam et collaterales linguae servarint? Jure quin etiam postliminè restituentis est illis primus, quem tenebant in vetustissimo et simplicissimo idiomate locos. Ad haec, quam ratio cogit, ut in vernaculo Hebraeorum sermone etymologis omnes queramus nomina, sive apud Moysen, sive in libris sacris occurrerunt? Nonne est illis plura à primævà illà lingua sunt aliena, deductaque potius ab externo aliquo sermone, quam illò incertum? Non est è tunc nobis nisi de tempore ante

diluvium et linguarum confusione, habenda ratio.

Aliud in eam rem argumentum ex eo ducitur, quòd è vernaculo Hebraeorum sermone facile reperitur significativa nomina, vetustissimis gentium nominibus impositorum, quae sanè nomina genuina erant hominum aetate interdum diluvium ipsum superantium. Porro nomina illa ex Oriente in Graeciam totumque latè mandum divulgata, in aliis omnibus linguis ita nempe referunt sonum; etim vicissim in hebraeo et suam habeant significationem, et rei prodant originem. Ita *Ammon* idem est ac *Cham*. Idem est etiam Graecis *Zeus*, Jupiter, ac Hebraeis *Cham*, nempe ardens, fervens. *Jupiter* sive *Jovis*, congruit cum hebraeo *Jova*, *Jehova*, *Jao*, Deus. *Japetus* est *Japheth*; *Smy* est *Sem*; *Neptunus* refertur ad hebraeum *Niphth*, quod est extendi. *Poseidon*, graecum Neptuni nomen, deducitur ex *Phasah*, extendere. *Vulcanus* ipse est *Tubalcain*; *Ares*, id est, Mars, repetitur ex *Artis*, fortis, violentus. *Venus* ex *Benoth*, puella, sive ex *Banà*, filios habere, domum construere; et sic de ceteris.

Musica instrumenta ante diluvium obtinebant, ipso Moysè, Gen. 4, 21, testante, quorum nomina apud Graecos et Latinos manent; sed incerta apud illos etymologia offertur in hebraeo sermone; sicut et Hebraeorum scripta primos eorumdem instrumentorum auctores prodant.

Nomina gentium, provinciarum, animum, montium, vetustissima sunt et barbara plerumque Graecis et Latinis, sicut et gentilia Hebraeis, quorum sermo et genuinas illorum explicationes, et primos urbium auctores ac gentium patres aperunt. Nonne conjecturam inde capere licet, hunc ipsum Hebraeorum sermonem primorum hominum vernaculum fuisse? (Vide ingens opus geographicum Bocharti, inscriptum Phaleg et Chanaan.)

Ea est etiam hebraici sermonis indoles, ut vetustatem suam et supra cetera antiquitatem prodant. Ita est enim naturà comparatum, ut ex simplicioribus et facillioribus via pateat ad ardua. Ipsa rerum compositio, admixtio, additiones non nisi post prima illa irreperunt. Studii sunt enim et meditationis. Porro hebraicus sermo simplicissimus est supra ceteros; hebraicus, inquam, in libris sacris expressus; quo enim in libris suis utuntur Rabbinii, plurimum externarum vocum admixtione corruptum. Radices hebraicae plerumque non nisi tribus litterulis vel duabus syllabis constant; nomina in variis casibus nunquam inflectuntur; pluralia tantum à singularibus distinguunt. Syllaba in masculinis et aliis femininis pluralibus adjecta: anomalae rarè in declinationibus te conjugationibus; conjugationes verò potius quam verba multiplicantur; unde factum, ut ad nullum ferè usum valeant verba auxiliaria summo linguae compendio. Genus ipsum in verbis distinguunt; et in verbis, sicut in nominibus, sua sunt feminina et masculina.

Loco nominum possessivorum, *meus*, *tus*, *eius*, sunt apud Hebraeos affixa ex unica litterulà vel ad verbum duplici, quibus satis loquentis persona distinguuntur; an femina sit an mas; genus etiam rei;

masculinum scilicet an femininum. Vocales rarissime in scribendo, quo Scriptura brevitur maxime. Desunt tandem sine verba, sive nomina composita; rarissime propositiones, et illae quidem plerumque non seorsum scripte, sed vocibus adjectae, in unum cum illis coalescent. Nihil de comparativis, vel superlativis, varisque conjugandorum verborum rationibus. Duo tantum distinguunt tempora, praeteritum et futurum; participia unum vel duo; infinitum et imperativum. Uno verbo, concisum magis, simplicem, facilem et expressivum sermonem ne concipere quidem facile est.

Hec planè omnia à demonstratione adhuc abesse fateor; et ineluctabili planè argumento id nunquam evincetur, sive Adamicam linguam hodiè superesse, sive illam cum hebraeo confundendam, sive alio quàm chaldaeo, sermone locutos Noe et ejus filios. Sed ineluctabile pro se argumentum promant adversarij, et quae à nobis fusiùs deducta sunt, alij depropterea firmiter conjecturis evertant. Argumenta nos quidem plausibilis adduximus, quorum vim auget multò sanè validior et numero et auctoritate ejusdem sententiae propugnatorum manus. Rabbinii (1) et ex nostris commentatoribus et Patribus plerique (2) hebraicam linguam ex Adamo repositam. Nec aliter planè sicut vetustatis illi characteres in eadem lingua expressi; quae pariter lingua omnium fermè Orientalium mater jure meritoque haberetur, chaldaea scilicet, syriaca, arabica.

Quae sederunt profanis sententiae, naturalem scilicet quendam fuisse hominum linguam, vel productis casu in variis terrae locis hominibus, post rem tentam pluribus; et post varios articulatos sonos tandem sine venisse, ut varias linguas instruerent; quae, inquam, sederunt scriptoribus hisce sententiae, nihil habent, non dicam veri, sed nec verisimilis quidem et solidi. Homines nec casu proderunt nec prodissent quidem poterant; Deum habent auctorem, à quo simul et sermonem acceperunt, ut unquam sine usu sermonis fuerint.

Nec monstri loco habenda sunt, quae de vetustate linguae suae facitant Ægyptii, Armeni, Æthiopes, postquam mirabilior alter inventus est. Goropius scilicet Becanus, linguae suae belgicae sive hollandicae vetustatem supra ceteras afferens. Inisto quidem à naturà amore patriae suae et aliis sermonis studio quique teneatur; sed rari sunt, qui amorem hunc suum ad extrema eò usque prolexerint. Illud constat, quo gradu à locis et regionibus, ubi primorum illorum hominum sedes constituta erat; recedimus, eò pariter crescere linguae primitivae inveniende difficultatem. Ad haec, sicuti vestigia quaedam primævae hujus linguae in ceteris fermè omnibus orientalibus superesse

(1) Ita Rabb. Ben Gerson, Aben-Ezra, Abarhanel Jarchi ad Gen. 11, 1, 2. Simeon Ben Jochai in libr. Zchar. libr. Cosri. Azarias in Meer Anajim.

(2) Origen. homil. 11 in Num. Hieronym. in cap. 3 Sophon. August. lib. 16 de Civitat. cap. 11, et lib. 18, cap. 39; alii plures.

constat; ita pariter ad distinguendam Adamicam linguam à cæteris omnibus satis non esse arbitramur, si quis radices quasdam hujus primæ lingue, vel saltem illas quasdam voces invenisse sibi in aliquo sermone confidat. Cætera omnia congruere oportet. Sicut vicissim non recta consecutio deducitur, hebraicam linguam aliam esse à primitivâ, quod veterum zominum radices quedam nuspiam in illâ recurrent, si cæteris quæ illâ planè congruant.

Tandem linguarum illa confusio, de qua Moyses, non ita accipienda est, quasi ex subito inter gentes illas dissidio earumque in varia orbis loca dispersione naturali quâdam veluti consecutio deducitur. Prodigio debentur omnia. Deus enim sive per se, sive Angelorum ministerio (vid. Orig. hom. 41 in Num., Aug. de Civit. l. 16, c. 6, Jonathan Paraphr. in Gen. 11, 7, 8) idiomatica confudit; ita tamen, ut primævis ille sermo minus alienæ corruptionis sentiret in genere Sem ceterorumque fratrum, purus autem potiusque maneret in familiâ Phaleg, Heber, Thare, Abrahami

progenitorum, sicut et in familiâ, alioqui tamen corruptissimâ, Chanaan (1). Ita divinæ Providentiæ consilio disponente, ut cum Abraham in destinatam illam sibi suisque posteris regionem veniret, patrum suorum sermonem familiarem in illâ nactus, ab avito illo descescere non cogeretur.

Chananeis, alio nomine Phœnicibus, auctoribus factum est, ut Hebraicus longè latèque per Africanæ cæterasque ferè omnes insulas Mediterraneæ atque maritimas ejusdem freti regiones propagaretur. Hæc probabilissima visa sunt, que de primævâ hominum linguâ disserterentur; quod argumenti genus egregiè adeò excusserunt viri quidam doctissimi, ut non aliâ ratione in examen revocandum illud suscepimus, nisi in eorum gratiam, qui cum libris alioqui vel careant vel non abundent, præclarè secum agi censeant, si aliquid eâ de re in Dissertatione hæc nostrâ disceant.

(1) Chananeorum, Phœnicum et Hebræorum sermonem unum esse cumdemque, probant Bochartus, Huëtius, Valtonus et alii.

DE TURRI BABELICA Dissertatio.

Turris Babelicæ ædificium monumentum est et historia contra quam nihil valuerunt sive longissimi temporis viceps, sive dissita locorum spatia, sive linguarum discrepantia, et gentium dispersio; nihil, inquam, valuerunt, ut ab hominum memoriâ tantum opus deleteret. A primis inde seculis usque ad nostram ætatem manet ejus rei traditio apud gentes ferè universas, iis tantum exceptis, quibus barbaries ipsa et antiquitatis alta oblivio in naturam penè transivit. Pura illa et exactissima mansit apud Orientales, gentem omnium maximè moribus et litteris exultantem. Deductam ex Orientalibus Græci fabulis corruerunt, id sibi vitibus eorum indulgentibus, ut omnia portentosis fabellis infererent, quo genio populi in res miras servirent. Latentem hanc sub fabularum tegumenta veritatem à Græcis Latini acceperunt. Pura rei cognitio, veluti puri latices è fonte, è Moysè ipso repetenda.

Mosaicæ historiæ fidem, argumento viro docto satis impari, in suspitionem revocare nititur Celsus (Orig. cont. Cels. l. 4), contendens, legislatorem hebræum hanc de turri Babelicâ historiam, è fabellâ poetarum de Alodiarum seu Titanorum in Jovem bello expressisse; cui reponit Origenes, non Moysen quidem, utpote poetis et litteris ipsis græcicis vetustiorum, ex illis; sed ipso potiùs Græcorum vates ex hebræo legislatore derivasse, quidquid veritatis fabularum figmentis corruerunt.

Julianoim peratori quantum hæc historia subolet fa-

bellam (vide Cyrill. Alex. l. 4 cont. Julian.); usurpabat pariter ad litteram illud, quod in textu legitur: *Faciemus vobis civitatem et turrim, cujus culmen pertingat ad caelum.* Illud autem irridens reputabat imperator, nunquam, etsi homines in unum conspirasset consilium, et si cæmentaria ex universo mundo strucs compararetur, si in lateres terra compingeretur omnis, nunquam ædificium tale consurgere potuisse, vel si parietibus tenui quodam filo tenuioribus constaret, ut caelum tangeret vertice. Deridiculo autem traducit Christianorum et Judæorum credulitatem, quibus persuasum dicit, Deum hominum consiliis perdendis linguarum confusionem immisisse, quod sibi ab illis metueret.

Has viri impii calumnias repulsurus, S. Cyrillus observat, multum nos quidem abesse ab eâ credulitate, quod terribum Deum sibi que metuentem consiliis hominum dissipandis intendisse autemuramus. Ad capium vulgi loquitur Moyses, cum descendisse Deum perhibet, et dicit pariter addit homines consilium molitos fuisse turrim ædificandi, *cujus culmen pertingeret ad caelum.* Similis enim loquendi phrasid alibi in Scripturâ celsum aliquid designat. Quomodo verò ex ejusmodi verbis fabularum auctores fabricati sunt commenta, nihil ad Christianos. Si Deus descendisse legitur, ut ab incepto homines absterret, si confusionem in sermonibus illorum injecisse, id non eo consilio factum, quasi sibi mali aliquid timeret, sed ut homines ab inutili et vano incepto, quâ est in illos bonitate, cogeret abis-

tere. Reputantes enim mortales illi, fieri iterum potuisse, ut nova imbrum procella in mundum excuteretur, turrim adè proceram ædificandam aggressi sunt, ut nubes celitudine suâ vincens; homines à diluvio poneret in tuto; quasi scilicet Deus, cujus nutu aquæ ab inundatâ terrâ destiterant, non æquè pariter valuisset homines ab earum metu liberare.

Paganorum cavillationes adversus Babelicam turrim, quasi scilicet ejusdem historiae veritate motum à gigantibus in Jovem bellum confirmaretur, depulsurus Philo, omnia ad allegoriam detorqueat (de Confus. linguarum), ratus regulas omnes dirigendis moribus aptissimas à Moysè sub ejus narrationis obtentu præscriptas. Factum tamen ille non negat; sed morali tantummodò sensui excutiendo totus impenditur. Verum nec morales ejus commentationes, nec objectas contra veritatem ejus historiae cavillationes morati, id unum tantummodò in hæc nostrâ Dissertatione suscipimus, ut nihil ex ejus historiae circumstantiis in obscurum relinquatur. Hæc igitur Moyses Gen. 11, 4, 2: *Erat (ab initio) terra labii unius, et sermonum eorundem. Cumque proficiscerentur de Oriente, invenerunt campum in terrâ Sennaar et habitaverunt in eo. Dixitque alter ad proximum suum: Venite, faciamus lateres, et coquamus eos igni. Habuerunt lateres pro saxis et bitumen pro cemento. Et dixerunt: Venite, et faciamus nobis civitatem et turrim, cujus culmen pertingat ad caelum; et celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras.* Gesta hæc creduntur circa A. M. 1770, post diluvium 414, et ante aram christianam 2254. Neque minus temporis spatium exigui videbatur, ut tot homines nascerentur, quot tantum opus repetere. Integram tamen seculum satis superque reputandum est.

Cum arca illa, tutum Noe ejusque familie ab aquis diluvii effugium, in vertice Ararat Armeniæ montis insedisset (1) (locus est 40 vel 42 leucis ab Erivan, orientem versis), cum pariter locum in sedem elegissent homines post diluvium; quod etiam recepta tenet apud Armenos et orientales populos traditio. Christianus, quem Paganus cum Noe confundunt, ex arca egressus, ait Alexander Polyhistor (apud Eus. Græc. Chron. l. 1, p. 8), datam coelitus vocem audivit, præcipientem ut Babylonem rediret, docturus homines litterarum usum, quas litteras inventurus esset in urbe Sippara; secretæ autem se Armeniæ tunc loca tenere. Gemina ferè refert Abidenus ex Beroso (2); narrat autem Sisuthrum, celatis in urbe Heliopoli in Sipparenâ monumentis et scriptis, que apud se retinebat, consensu navigio, per inundantes diluvii aquas iter Armeniam versus direxisse. Porrò arce

(1) Gen. 8, 4: *Requievit arca mense septimo super montes Armeniæ; Hebr., super montes Ararat.*

(2) Apud Euseb. Græc. Chronic. l. 1, pag. 8: *Non incertè creditur urbem Sipharam sive provinciam Sipharam, de qua Alexander Polyhistor, Berosus et Abidenus, ipsissimum esse quam Moyses appellat Siphra, montem Orientis, Gen. 10, 50, et Herodotus l. 1, montes Sapiros, et l. 4, montes illos collocat inter Colchos et Medos.*

reliquas in suâ adhuc regione servari tenent hodiè pariter Armeni; nec dubitant in Armeniâ quoque Noemum, ejusque familiam post diluvium sedes suas collocasse.

Totus ergo controversiæ cardo in eo vertitur, quomodo Moysès Armeniam *Orientis* nomine designare poterit; est enim septentrionalis maximè regio, quâ Babylonice, quâ Arabicè, et Palestinæ, iis scilicet regionibus, unicè à legislatore, dum Genesim scriberet, spectandas. Sed nullo negotio demonstraretur, consuevisse interdum Hebræos, eâdem *Orientis* appellatione designare pariter Assyriam, Mesopotamiam, Syriam et Transeuphratæam; quas scilicet regiones magis orientales esse Palestinæ, quàm Armeniam dixerit nemo. Minatur Dominus Israelitas futurum ut hostes undique adversus illos concitaret, Syros ab Oriente (Isai. 9, 12), et Philistæos ab Occidente.

Ex Oriente in Palestinam venisse Abrahamum, quantum reipsâ ex Haran Mesopotamiæ transmigraverit, auctor est Isaias 12, 3, à quo pariter asseritur moysæ Cyrum ex Oriente in Babyloniam (Isai. 26, 11); cum tamen ex Armeniâ et Perside venerit. Scribit Daniel (Daniel. 11, 44), Antiochum Epiphanem, acceptis de fectionis populorum Orientis nuntiis, commotum fuisse. Porrò gentes illæ ipsissimæ sunt Transeuphratææ septentrionalis potius, quàm orientales Judææ; quas proinde Scriptura familiari phrasid interdum *septentrionalis* nomine designat. Ita enim arma regni Assyriæ in Chaldaeos prænnuntiat: *Ab aquilone fumus* (Isai. 14, 52); *ab aquilone pandetur malum* (Jerem. 4, 14). Constat reipsâ tamen omnes eas regiones, Armeniam maximè, ita septentrionales esse Palestinæ, ut ad Orientem vergant.

Posteri Noè è regionibus Armeniæ in terram Sennaar, i. e., in Babyloniam venerunt. Vasa templi Domini in fano idolorum suorum in terrâ Sennaar à Nabuchodonosore posita, asserit Daniel 1, 2, Josue (Jos. 5, 21); de rebus furto sublatiis ab Acham sermone habens, subductum ab illo scribit *pallium Sennaar*, i. e., interprete Aquilâ, et Chaldaeo, pallium Babylone contextum. In regione ergo Sennaar constituta erat urbs Babylone, quantum aliqui interdum illam multum supra urbem excurreret, septentrionem versus, si, uti quidem probabilissimè creditur, mons *Sagras* vel *Singar*, cujus apud auctores profanos mentio (Strabo lib. 16, etc.), nomen suum derivabat ex *Sennaar* vel *Senagar*, juxta pronunciationem eorum, qui litteram Hain veluti C pronuntiant, ut factum in *Segor* et *Gaza* aliisque nonnullis constat.

Nec inito consilio et unâ simul transmigratione factum credo, ut homines desertis Armeniæ montibus in Babyloniam transmigrarent. Paulatim venerunt secundum ripam Euphratis et Tygris, opima pasendis gregibus pascula offerentem. Aucto deinde numero tum hominum tum gregum, id tandem reputârunt, fieri vix posse, ut in unâ omnes regiones consistenter. Nec in illud tantum consilium venerunt, quod major esset populus et greges majores, quam ut una ferret regio, sed in id maximè propensus confirmavit servandæ pacis

bus sustinerent. Addit etiam post S. Hieronymum, offerri pariter templa marmorea, status aureas: et plateas auro gemmisque fulgentes, aliaque plura supra fidem, quibus urbs Babylon distingueretur. Paria legas in Chronico Isidori, cuius textus habet 4,000 passus, in ora autem annotatum est 5,474. Quod addunt auctores illi de pretiosis ejus turris ornamentis, insinuat planè templum Beli, de quo plura Herodotus, et Diodorus Siculus; vel aream in medio Babylonis, cuius Diodorus et Q. Curtius meminerit; sed omnia augent in majus; hæc enim habet Herodotus (lib. 1, cap. 181, 182). Postquam enim idem auctor pluribus Babylonis urbem descripsisset, addit, in urbe et in unâ ex ejus partibus (in duas enim intersecante Euphrate distinguitur), duos spectari insignis proceritatis muros, quorum alter adus regias, alter Jovis Beli templum claudunt. Postremum hoc ædificium, cuius ænei erant postes, Herodoti ætate adhuc spectabatur; inpositum autem erat aræ quadratæ duorum stadiumum. Assurgebat in medio spatii ejusdem figuræ turris, cuius basis stadium sive 425 passus in longitudine, et totidem in latitudine (Herodotus ibid.), vel juxta alios scriptores, in altitudine et latitudine dimettebatur. Surgebat supra turrim turris altera imposita, quæ lidem tertiæ fundamentum erat; tertia quartæ, et sic deinceps usque ad octavam. Per gradus in extimâ molis superficie extractos ad summum cacumen ascendebatur, quantum non perpetuo scalarum ordine; erant enim identidem latiora requiescendi assidentique spatia. Octavæ turri insidebat amplissimum quoddam templum, in quo nulla simulacra, sed splendide stratus lectus, ante quem aurea mensa posita. Noctu in templo quiescere nemini, ait Herodotus, permissum, nisi feminæ inter ceteras ejus urbis à Belo, uti quidem à Chaldeis ejus fani sacerdotibus credulis impositum est, selectæ; cum quæ Deus nocturno maritale congressu habere creditur. Idem ritus obtinebat Thebis in Ægypto, in cuius fano Jovi Thebeo dicato femina claudebatur; quod pariter privilegium erat feminæ sacerdotium agentis Pataræ in Lyciâ. In inferioribus ejusdem templi Belo dicati ædificia, ait Herodotus, spectatur, ubi colossalis Jovis figura throno assidens, habens ante se mensam positam; ex solido auro omnia, statua, thronus, mensa et mensæ bases. Totum opus æstimabant Chaldei 800 aureis talentis (1). Extra ædem aliud ejusdem metalli nitet altare, in quo lactantia tantum animalia mactabantur; pro victimis provecioris ætatis majus aliud positum est. Aliquantùm ante Herodotum è solido auro alterum simulacrum consecratum erat 10 cubitorum; quo excepto, reliqua omnia cuius insitrasse idem auctor testatur; atque ex fide Chaldeorum refert, Darium Hytaspis surripere simulacrum illud tentasse; sed cum principis illius molimem irritum cecidisset, Xerxi ejus filio cessit felicitus. Singula hæc fusiùs referri malui, quòd ab auctore hæc et oculo teste memorie prodita sint; qui nempe auctor abhinc plusquam 2000 annis vive-

(1) Id est, 1,000,000 libris, singulis talentis in 2,100 libras computatis.

bat, mundi scilicet anno 3520 et 484 ante Christum. Hoc Beli templum à Semiramide constructum refert Diodorus Siculus l. 2, nihil se tamen de illo certi scribere protestatus, tum quòd auctores inter se non consent, cum etiam, quòd suâ ætate nihil de illo restaret; sed ultrò fatetur, turrim hæc ad celissimum erectam fastigium conscendisse Chaldaeos, ut siderum ortum et occasum specularentur.

Totum opus lateritium erat et bitumine multo opere et artificio cæmentatum. Superiora templi tenebant, à Semiramide dicata, tria simulacra, Jovis nempe, Junonis et Rheæ. Jovis statua hominem exhibebat gradientem 40 pedibus procerum; pondere autem erat 1000 talentorum Babyloniorum; assidebat Rheæ 1000 talentis ponderans, cuius ante pedes stabant duo leones, et totidem angues argenti 50 talentorum pond. Juno tandem 800 talentis gravis stringebat dextrâ manu anguis caput, et sceptrum gemmis intermixtis sinistrâ. Ante tria illa numina exurebat ex ductili auro mensa 40 pedum longitudine, 17 latitudine, et 500 talentorum pond. Hæc omnia ab Herodoto, immane quantum! discrepant.

Ætatis suæ testis Plinius asserit l. 6, c. 26; *Durat adhuc ibi Jovis Beli templum*; sed illud senio corruiisse vetustior Plinio Diodorus Siculus testatur. Refert Josephus (contra Apion. lib. 1, 1048, 1049), Alexandrum Magnum, cum primùm Babylonem venisset reparanda illius consilio purgandi aream milibus suis commisisset; ac parentibus omnibus, solos renuisse Judæos, neque nimis, neque injuriis terretis. Cum opus temporis longius spatium exigeret, consilium exequi princeps, morte præventus (Strabo lib. 46, pag. 744; Arrian. lib. 7), eo ipso anno quo valus incoeperat (A. M. 5681, ante J. C. 525), non opus. Ita templum Beli semel funditis eversum à Xerxe post infelicem ejus adversus Græcos expeditionem (A. M. 5526, ante Christum 476), nunquam deinceps restitutum est (Strabo. lib. 46, Arrian. lib. 7, expedit. Alex. p. 459). Hæc Strabo et Arrianus. Sed contra verè asserit Herodotus, oculatum se testem templum illud sive turrim Beli spectasse affirmans. Constat autem scripsisse illum post Xerxem, nonnisi sex annis à fuso ejus principis exercitu anno 5526. Xerxes autem jam inde à 28 annis diem clauserat, cum Historicus idem in frequenti Græcorum concione librum suum recitavit A. M. 5559, ante Christum 445. Constituumus ergo oportet ejus templi eversionem inter annum 5559 et 5681, quo scilicet ejus reparandi consilium Alexander iniivit.

Sed negotium facit an turris vel templum de quo hic sermo, ipsissimum sit à Moysè insinuatum; non enim inter scriptores eâ de re convenit; affirmantibus enim aliis ædificium illud excidisse Nemrodum unâ cum gigantibus è diluvio reliquis (vide Sibyllam apud Joseph. Antiquit. lib. 1; et Euseb. Preparat. lib. 9, Eupelem. et Abydenum apud eundem libidem), contra excipiant alii, opus vindicantes Delo (Q. Curt. lib. 5, Abyden. ex Megasthen. apud Euseb. Preparat. lib. 9, cap. 41) vel Semiramidi (ita Ctesias, et ex illo Diodorus,

Strab., Trogus, alii plures), vel Nabuchodonosori (vide si placet Dan. 9, 27, Joseph. Antiquit. lib. 10, cap. 11). Constat planè, solenne fuisse Orientalibus, conditæ urbis vel molis honorem ejus reparatori, vel qui orandum illud augendumque suscepissent, tribuere. Ita non rarò in Scripturâ princeps aliquis conditæ urbis auctor perhibetur, quantum ante illum stetitis urbem illam constet; quòd scilicet vel munitionibus illam cinxerit, vel eversam reparaverit. Ita pariter Nabuchodonosor florentem diu ante se Babylonem ædificasse gloriatur (Daniel. 4, 37): *Nonne est hæc Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ et in gloriâ decoris mei?* Fieri ergo optimè potuit, ut Nemrod et posteri Noe urbis et turris Babylonice fundamenta locarint, quæ postea ædificia Belus perfecit, ornarit, et Belo ipsi dedicarit Semiramis; ac tandem fulgentis jam urbis nitorem auxerit Nabuchodonosor.

Belus Assyrius, qui Babylonem regnabat post Arabes, congruit ætate cum Sangar Judice Israel (A. M. 2682, ante Christum 1511). Ninus ejus filius imperium Assyrium fundavit anno 2737, cuius deinde pondus Semiramis ejus uxor post illum sustinuit anno 2789. Quare Moyses nec de operibus Beli, nec Semiramidis agere poterat. Qui verò Belum ipsissimum esse Nemrodum reputant, in anachronismum apertissime incidunt, nisi alterum Belum invehant patre Nini multò vetustiorum.

Apud profanos Ninus Ninive urbem condidit, quam tamen Nemrodi ætate jam floruisse (Gen. 10, 11) sat constat. Reparavit ergo urbem Ninus, auxit, munitionibus vallavit, ornavit; Nemrod verò sive Assur primus illam condidit; ex quo aliud nostræ conjecturæ accedit argumentum, Babylonem scilicet fundasse Noemi posteros; sed idiomatum confusione turbatos, imperfectam reliquisse; quare supremæ manus cepto operi imponendæ suâ singuli ætate studuerunt, Belus, Semiramis et Nabuchodonosor, quibus auctoribus id incrementum urbi, ut ejus conditæ honorem sibi singuli vindicarent.

Post Alexandrum Magnum nihil satis certi de turri Babylonica. Facile ipsi obruta ruinis suis oblivione sepulta est; et cum Plinius suâ adhuc ætate superesse testatur, Herodoti textum habens præ oculis, verbum verbo reddebat. Stabat enim Herodoto in vivis agente; et post illum usque ad Plinium magna rerum vires in Babylonîa.

De turris hujus celsitudine silet Herodotus, inferiorum tantummodo, nempe octavam in fundamento locatam, stadio in quadrum gyrassè referens (Herod. l. 1, c. 181). Stadio assurgentem et porrectam in quadrum, nempe passibus 125, Strabo testatur (lib. 16, init. p. 758). Est enim, ait, quadrata pyramis lateritia; eversa est modò, dejiciente, uti quidem creditur, Xerxe. Resistere opus tentavit Alexander; sed cum immensi esset et laboris et temporis, non minus enim quam 1000 hominum bimestri spatio impensi sunt, ut è ruderibus aream purgarent; cum, inquam, tanti esset moliminis opus, nec Alexander, morte statim præ-

ventus, valuit perficere, nec ex ejus successoribus alter in ejus curæ partem venire sustinuit. Hæc Strabo, qui turrim illam seu pyramidem Beli sepulcrum appellat.

Rabini in libro *Jalcus* turrim Babelicam asseruissent 27,000 passibus commissuram: quam etiam mensuram in libro *Perke* proferunt usque ad 7000, quò nempe numerus respondeat 70 Angelis turro glorie assistentibus, et 70 populis qui tunc in orbe agebant, ac totidem linguis, in quas Babelica confusio unicum antea sermonem dispenavit. Ejus ædificii fundamenta 2000 longitudinis passibus dimittit Benjamin Tudolensis; addens, turrim æquasse in latitudine 240 cubitos vel 560 pedes, in longitudine verò 100 perticas vel 600 pedes. Porro ille nonnisi de eversa illius molis ruderibus, quæta oculatus testis spectavit, egisse credendus est, cum diu antea prostratam jacuisse constat.

Itinerantes ceteri, cum in eas regiones venissent, curas suas omnes impenderunt, ut de celebratissimo vetustatis monumento aliquid resciscerent; sed cum inter illos non satis conveniat, nihil est ut aliud ex illis capiamus adjuvmentum. Circumstantes populi certum locum veteris Babylonis ignorant, et alta illa, quæ regiones tenet, ignoratio, portentosa adèò apud illos inrexit fabellas, ut de eorum credulitate nihil nobis scientiæ adjungatur. Narrat Gujon ex relatione duorum virorum Abbevillensium, qui principi jure servierunt præfecto Bagdad, turrim Babelicam molem esse lateritiam (singulis lateribus ad brachii mensuram) rotundam, bitumine et argillâ cæmenti loco coherentem, altitudinis 50 perticarum, vel 500 pedum. Commodè ad ejus curam evaditur non per gradus, sed per viam in muri crassitie paulatim ascendentem, viam autem adèò spatiosam, ut 20 simul gradientes homines capiat. Crassus est murus ejus molis 100 passibus, et pro dato decem brachiorum spatio patent januæ rotundæ, undè in interiora ædificii aditus; sicut et dispositæ sunt ad transmittendum integrum fenestrate, pro dato quolibet 6 brachiorum spatio. Extimam superficiem ornant insculptæ figuræ capitum virorum, feminarum, animalium, quadrupedum, piscium et avium. Hæc auctor, persistere adhuc Babelicam turrim intactam autumnans.

D. de La Boullaye apud Daviti (*ait pag. 516, 517*) refert, contulisse se, exploratarum reliquias turris Babelicæ, in locum tribus leucis à Babylone, in agro inter Euphratem et Tygrim medio. Spæctasse autem turrim intâs solidam (1), speciem habentem montis potius quam ædificii. Basis ejus, ait, gratæ faciliè 500 passibus circiter, quantum et aggesta circùm rudera aream occupant 400 seu 500 passuum circiter.

Ita verò ædificium illud constructum. Sex lateritii ordines primùm spectantur, postea septem, et sic deinceps alterno ordine usque ad summum. Inter se-

(1) An fortè paria insinuat Herodotus agens de turri Babylonica templi loco Belo dicati, illis verbis: *Turris solida ædificata est?*

xtum et septimum ordinem è paleæ recenti adhuc veluti lectus interstruit, tribus digitis crassus. Lateres singuli pedem regium habent in quadro, 6 digitis crassi; cæmentum quo inter se coherent, digito circiter crassum est; mixtura est autem è terrâ et bitumine, quali hodiè usque pro cæmento ejus loci incolæ utuntur; scætat enim perenni fonte in lacu proximo bitumen. Númerasse se dicit auctor 50 ordines 6 laterum, quibus alii 7 succederent, ut proinde totius molis altitudo ad 158 regios pedes assurgeret. Patet in cæcamine amplior quædam fenestra; in basi verò antrum est, continendis leonibus aptum; et circa medium hiatus interiora penetrans ædificii ad usque latus adversum, pede in quadro non major.

Alia planè sunt hæc ab illis quæ lucusque disserimus. An D. de La Boullaye coherat cum aliis itinerantibus ignoro. Spectantur, inquit illi, in loco tribus leucis à Bagdad inter Euphratem et Tigrim medio, in vastâ quâdam planitie magnæ ejusdam turris rudera, vulgari regionis nomine et traditione credite turris Nemrodi. Gyranr rudera illa 500 passibus circiter; surgunt autem majoris olim ædificii vestigia circiter 20 perticis seu 120 pedibus. Lateribus sole excoctis decem digitorum regiorum in quadro et trium crassitudinis constat opus; sex lateritii ordines alteri contritarum arundinum et paleæ admixtarum ordini incumbunt. De formâ hujus ædificii, vetustate undique collapsi, nihil certi. Quadratum tamen potius quam rotundum crederetur. An verò rudera illa Babelicæ turris habenda sint, nec ipsâ ejus regionis traditione satis constat. Arabes enim ejus loci molem hæc appellant *Agarcouf*, opus tributensis Arabum cuidam principi, qui cogendis in prælium suis accensâ in ejus cæcamine face signum dabat.

Petrus della Valle, clari nominis itinerator, eadem quâ cæteri, sollicitudine, rudera ejus turris spectatur venit; sed in descriptione non satis cum aliis convenit. Refert ille, in loco, leucæ quadrante ab Euphrate orientem versus, spectari rudera quadrati fermè et magni operis ædificii, 1150 passuum circiter ambitu. Superiora, ferè ubique in conum, veluti pyramides desinant. Constat opus lateribus sole excoctis, quibus conjungendis pro cæmento est mixtura quædam è terrâ et arundinibus quibusdam contritis, quibus colligantibus ex unâ veluti massâ totum opus concretum est. Quo loco firmior exigebatur ædificii compages, lateres igne excocti ac bitumine colligati substituti sunt. Porrò vir iste, de quo modò, declinari sibi curavit duas ejus ædificii minis deformatas facies, septentrionalem nempe et meridionalem, quæ cum, Romam vniuersæ, obtulit P. Kirchero, qui ære incendas curavit. Qui persuasum habent ipsissimam hæc esse veterem Babelicam turrim, 1° laudant pro se receptam incolarum traditionem locum illum Babelæ appellatum; 2° ejus ædificii materiam, lateres nempe bitumine colligatos, quæ cum relatione turris Babelicæ apud Moysen quadrant; 3° quadrat et locus turris in agro Sennar ad Tigrim.

Sed facile hæc omnia diluas. Recepta in populo tra-

ditio, nec constans est satis, nec uniformis. Alia spectantur in regione turres, quibus eadem appellatio communis. Ad rationem ædificandi quod attinet, nihil in illâ peculiare; lateres enim et bitumen pro cæmentariâ omni materiâ hodiè pariter obtinent in illis regionibus. Gratis autem certus ille locus pro agro Sennar et loco turris assignatur. Si quis scientiâ valeret adæl ut locum illum turris ad duas leucas præter propter assignaret, illi certè causa adjudicanda esset, atque omni ambigendi remota causâ, an turris illa intacta, vel rudibus suis spectanda adhuc subsisteret, certò definiretur.

Sunt qui turris illius rudera juxta Baldach ad Euphratem assignent (Kornman in Templo nature p. 289). Monstrant regionis incolæ ingentem roderum et lapidum struem, veteris ædificii reliquias, quas propius accedere vetat metus angium, magno numero in lateribus illis versantium. Verùm si lapidum strues superest, alterum sanè est ædificiû à turri Babelicâ, lateribus tantum et bitumine fabricatâ.

Paulus Orosius (lib. 2, c. 6), et post ipsum S. Greg. (Greg. Turon. lib. 1, c. 6 Hist. Franc.), confudisse in unum videntur urbem et turrim Babilonicam, quasi pro eodem usurpantes duo illa Scripturæ verba: *Civitatem et turrim*; nempe, ut ipsi quidem insinuant, urbem turribus munitam; saltem expressè satis auctores illi Babilonem conditori Nemrodo assignant. Sed Paulus Orosius notat reparatam illam fuisse à Nino vel Semiramide, quibus auctoribus debentur insignia illa ædificia ab historicis celebrata. Reliquias ejus turris ætate suâ adhuc mansisse affirmat Theodoretus (In Gen. quest. 59), asserens pariter illos qui oculis rem totam exploraverant, atque frustula ejus ædificii avulsa secum tulerant, optimè nosse ædificium illud lateritium fuisse, bitumine pro cæmento colligatum. Nec plura Theodoretus.

Ex his omnibus statuendum censemus, historiarum apud Moysen relatæ veritatem assertam esse maxime, nihilque alienius ponderis adversus illam objicere potuisse sive Julianum, vel Celsum, cæterosque nostræ religionis adversarios. Fabellam autem gigantum, depellere è cælo Jovem nitentium, à Moysè derivari. Neque enim Moyses, utpote poetis omnibus vetustior, accipere quiddam ab illis potuit. Celsitudinem verò turris nullo doceri satis asserto monumento. Dejectam sive ventorum procellâ, seu ignis à cælo dilapsi vi nunquam constat; quin potius non inverisimiliter credimus, mansisse adhuc post hominum dispersionem. Belus, Semiramis, Nabuchodonosor augende condite jam urbi ornandæque pro suâ quisque ætate laborarunt. Non Xerxes quidem molem illam dejecit; sed spontè corruit eo temporis intervallo, quod post Hierodotum usque ad Alexandrum Magnum defluxit. Alexander ille restituendæ consilium inivit; sed summam operi manum non valuit imponere. Quæ ab itinerantibus relatæ sunt, veras quidem habemus veterissimorum ædificiorum reliquias; sed ipsissimam hæc esse turrim Babelicam heremus ambigit.

CARRIERII VITA.

CARRIERES, Gallicè de CARRIÈRES, (Ludovicus) ab Auvilleo, propè Juliomagnum, oriundus, Oratoriano-rum Patrum ordinem ingressus est; nec multò post modestiè pariter atque eruditionis decore conspicuus, ad variâ conventus munera promotus est, quæ ad ætatem usque provecum, summo sodalium plausu, exercuit. Vir exultii admodum ingenii, nullius ecclesiasticæ laudis neglecti ornamentum; verum Scripturæ sacræ, ex quâ velut ex fonte uberrimo cætera disciplinae ultrò fluunt, subsecivas plerumque horas impendit. Longarum elucubrationum fetus prodiit Parisiis ab anno 1701 ad annum 1716, 24 v. in-12, modesto titulo inscriptus *Sainte Bible, en latin et en français, avec un commentaire littéral inséré dans la traduction française*. Commentariolus de quo hic agitur et quem præ cæteris interpres gallicis recedendum duximus, constat, ut videre est, mo altero verbo Scripturarum compagini opportunè intertexto, quo sensus completior liquidiorque evadat. Ab ipsâ ver-

sione italicis caracteribus discriminiatur. Carrierius, orthodoxiè magis studiosus quàm vocabulorum elegantia, dux est eximius, cui totò fideiorem. Genuinum Scripturæ seasum sagaciter eruit et breviter enunçiat, adèo ut opusculum hoc, si consuetæ commentatorum amplitudini conferatur, lis meritis sit accensendum, de quibus dici potest: Mole parvum, re magnum. Versionem vulgò de Saicy nuncupatam in multis refert litteraliter Carrieriana versio, sed omni partium studio accuratius expurgatam. Quamobrem huic longè præponitur, inprimis ex quo abbas de Vence, Nanceiensis presbyter doctorque sorbonicus, plurimis eam dissertationibus auxit ac locupletavit. Nullum fortè opus libellum toties totaque diversis formis in Galliâ adnotatum est. Præcipuus inter editiones annumerantur Parisiaca, 1750, 6 v. in-4°; Tolosana, 1788, 10 v. in-12; Lugdunensis, 1820, 10 v. in-12. Carrierius obiit Parisiis 1717, 55 annos natus.

IN EXODUM

COMMENTARIUM.

Argumentum.

Liber hic, ex præcipuo operis argumento à Grecis primùm, deinde à Latinis vocatus est Exodus, id est, egressus (enarrat enim egressum Moysi et Hebræorum ex Ægypto, versus terram promissam Chanaan), perinde ac vocata est à Grecis et Latinis Genesis, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, ex argumento quod singuli hi libri pertractant. Apud Hebræos enim nulla his titulis nomenclatura respondet; sed ipsi quemque librum à sui exordio indigitant; uti Exodus vocant *veile scenot*, id est, *et ista sunt nomina*: quia ita incipit Exodus.

Auctor est Moses, qui, uti in Genesi, descriptâ creatione ac propagatione mundi, mox relicta historia alicuius gentium, sui tantum populi hebræi, puta populi fidelis ex Abraham, Isaac et Jacob prognati, historiam, originem et propagationem descripsit, ita hic in Exodo eadem prosequitur.

Historiam ergo Patriarcharum et Hebræorum, à morte Josephi, in quâ Genesis finierat, resumens hic Moses, eandem peritexti usque ad annum alterum ab egressu Hebræorum ex Ægypto, ut patet Exodi ult. v. 1 et 15.

Completitur ergo Exodus gesta annorum 145. Id ita esse patet; nam à morte Josephi usque ad nativitatem Moysi fluxerunt anni 61. Moses verò anno ata-

tis sue 80 eduxit populum ex Ægypto, et anno sequenti erexit tabernaculum, in cuius erectione finitur Exodus; jungit enim 64 cum 80, his adde annum unum insequentem, habebis annos 145 jam dictos.

Pro quâ re, adæque pro totâ chronologia Exodi, nota Hebræos habitasse in Ægypto, non 450, uti aliqui volunt, sed tantum ducentis et quindecim annis: ita ut à descensu Jacobi in Ægyptum, qui contigit anno Jacobi 150, Josephi 59, usque ad exitum Moysi et Hebræorum ex Ægypto, fluxerint tantum 215 anni. Id ita esse ostendam c. 12, v. 40. Ab hoc descensu usque ad mortem Josephi fluxerunt 71 anni; contigit enim hic descensus anno Josephi 59: Joseph autem vixit usque ad annum ætatis 110.

Rursum, à nativitate Moysi usque ad exitum Hebræorum ex Ægypto, fluxerunt anni 80. Unde sequitur medium tempus, quod fluxit à morte Josephi ad nativitatem Moysi fuisse 64 annorum; si enim 64 annos addas annis 80 Moysi, et 71 Josephi, qui fluxerunt à descensu Jacobi in Ægyptum usque ad mortem Josephi, habebis et explebis dictos annos 215 qui fluxerunt ab hoc descensu usque ad exitum.

Errat Trogus Pompeius, sive Justinus lib. 56, qui tradit Moysen fuisse filium Josephi. Errat et Josephus, qui lib. 1 contra Apionem asserit Joseph esse defun-